

Piotr Kowolik
Uniwersytet Śląski

**MARIAN OCHMAŃSKI -
NADUŻYWANIE ALKOHOLU PRZEZ
OJCÓW A SYTUACJA DOMOWA I
SZKOLNA DZIECI. LUBLIN 1993,
WYDAWNICTWO UNIWERSYTETU
MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ**

Alkohol towarzyszył społeczeństwu ludzkim od zarania dziejów i był spożywany w celach religijnych, leczniczych i odżywczych. Wpływ nadużywania alkoholu przez ojców na sytuację domową i szkolną dzieci stanowi od dawna przedmiot zainteresowania wielu badaczy zajmujących się patologią społeczną.

Recenzowana praca stanowi próbę ukazania problemu ogólnokrajowego, jakim jest nadużywanie alkoholu przez ojców rodzin i wynikające z niego konsekwencje.

Praca składa się z pięciu rozdziałów poprzedzonych wstępem, zawiera zakończenie i wnioski oraz bibliografię.

Rozdział I - „Rodzina jako środowisko wychowawcze” (s. 7-37).

Na kartach tego rozdziału autor definiuje rodzinę, przedstawia jej strukturę, zarysowuje kształtowanie się modelu rodziny w ujęciu historycznym, przechodzi następnie do charakterystyki modelu rodziny współczesnej. Kolejno omawia funkcje rodziny, tj. ekonomiczno-społeczne, kulturalne i językowe. Akcentuje ważny problem postaw rodzicielskich w procesie wychowawczym.

Na kartach rozdziału II - „Problemy nadużywania alkoholu w rodzinie w świetle literatury” (s. 39-85). Autor wyróżnia i omawia typy choroby alkoholowej i fazy jej przebiegu:

- faza wstępna (od kilku miesięcy do kilku lat);
- faza ostrzegawcza - zwiastunowa (zaczyna się nagłą zmianą reagowania na alkohol; trwa od pół roku do pięciu lat);

- faza krytyczna - ostra (stanowi początek prawdziwego uzależnienia);
- faza przewlekła tzw. „ciągi pijackie” (degradacja moralna, picie np. płynu do chłodziw „borygo”, kradzieże, lęki, majaczenie, halucynoza alkoholowa, zespół amnestyczny Korsakowa bądź obłęd opileczy).

Ponadto omówiono nadużywanie alkoholu przez kobiety, młodzież i dzieci w świetle polskiej literatury przytaczając wiele badań i ich wyniki. Na tym tle zarysowano sytuację społeczną dziecka w rodzinie z problemem alkoholowym; powodzenia i niepowodzenia dydaktyczno - wychowawcze dzieci z rodzin nadużywających alkohol. Całość tego rozdziału zamyka rejestr działań profilaktyczno-kompensacyjnych, które powinny mieć charakter profilaktyczny, wczesnej interwencji i działania wobec następstw nadużywania alkoholu.

W rozdziale III - „Problematyka i procedura badawcza” (s. 87-98) autor zarysował założone problemy badawcze, hipotezy robocze i zmienne jak również metody, techniki i narzędzia badawcze. Badania opisane na kartach tej pracy autor przeprowadził w latach 1984 - 1990 na populacji 640 dzieci z klas VII - VIII z terenu województw: chełmskiego, lubelskiego, siedleckiego i zamojskiego.

„Środowisko rodzinne badanych dzieci” to tytuł rozdziału czwartego (s. 99-147). Rodzina stanowi interpersonalny system stosunków wewnątrzgrupowych, system społeczny i pewnego rodzaju instytucję społeczną. Dla dziecka niekorzystna jest taka sytuacja społeczna rodziny, która powoduje brak stabilizacji stosunków uczuciowych między rodzicami a dzieckiem i każda taka sytuacja, która te stosunki pogarsza. Wiele matek pochodzących z rodzin nadużywających alkoholu nie ma wolnego wyboru pomiędzy prowadzeniem domu, zajmowaniem się wychowaniem własnego potomstwa i pracą zawodową. Z badań przeprowadzonych przez autora w rodzinach, w których pracują oboje małżonkowie, żona jest ważniejszą częścią rodziny. Ważność ta wyraża się nie tylko w bezpośrednim wychowaniu dzieci, ale także w jej funkcjach, w trudnych pracach domowych. Praca zawodowa matek prowadzi do jej wielorakiej roli. Sytuacja materialno - mieszkaniowa badanych rodzin z grupy podstawowej i porównawczej była zróżnicowana. W zdecydowanie gorszej sytuacji znajdowały się dzieci z rodzin, których ojcowie nadużywali alkoholu. Większość tych rodzin niewiele ustępowała pod względem zarobków rodzinom bez problemu alkoholowego, ci jednak górowali nad nadużywającymi alkoholem lepszym gospodarowaniem pieniędzmi, co pozwalało na zapewnienie własnym dzieciom lepszych warunków materialnych i mieszkaniowych. Matka jest osobą bliższą dziecku niż ojciec. Wrogi stosunek rodziców do siebie wytwarza ogólne wewnętrzne napięcie w rodzinie.

Rozdział V - „Sytuacja szkolna dzieci z rodzin nadużywających i nienadużywających alkoholu” (s. 149-193). W zakresie zdolności rachunkowych ogólnie uznawana jest przez licznych badaczy wyższość uczniów z rodzin normalnych nad uczniami, których ojcowie nadużywają alkoholu. Uczniowie ci mają słabiej rozwiniętą zdolność działań liczbowych, rozumienia i myślenia matematycznego. Nietowarzystwość jest jednym z objawów nieprzystosowania społecznego. Uczniowie, których ojcowie nadużywają alkoholu, sprawiają więcej trudności dydaktyczno-wychowawczych. Niewielki jest odsetek badanych uczniów szkół podstawowych, których ojcowie nadużywają alkoholu, zamierzających kontynuować naukę. Do szkół średnich maturalnych wybiera się 11,5% chłopców i 16,7% dziewcząt. Znacznie większy odsetek uczniów z rodzin niealkoholizujących pragnie kontynuować naukę (chłopców 21,8% i 23,5% dziewcząt).

W zakończeniu i wnioskach autor stwierdza, że zaprezentowane w pracy wyniki badań w zdecydowanej większości przypadków potwierdzają słuszność przyjętych założeń. Sformułowane wnioski (8) mają pomóc czytelnikowi w uchwyceniu całokształtu omawianej problematyki. Zgromadzone wyniki wskazują na skomplikowany charakter tego zagadnienia i potrzebę dalszych badań w tej dziedzinie.

Praca M. Ochmańskiego ma charakter teoretyczny i empiryczno-praktyczny. Autor w pracy często odwołuje się do wyników badań amerykańskich. Porównuje je z uzyskanymi przez siebie wynikami. Praca napisana jest z myślą o polskim nauczycielu, psychologu, pedagogu, psychiatrze, o rodzicach, studentach psychopedagogiki i pedagogiki opiekuńczo-wychowawczej, a także o działaczach społecznych ruchu antyalkoholowego, prelegentach TWP itp.

Recenzowana książka jest próbą interdyscyplinarnego przedstawienia współczesnych poglądów na spożycie alkoholu, jego nadużywanie i związane z tym szkodliwe następstwa społeczne. Wychodzi naprzeciw zapotrzebowaniom na publikacje empiryczne omawiające tę problematykę, nadużywanie alkoholu zagraża nie tylko zdrowiu fizycznemu i psychicznemu jednostki, lecz pozbawia rodzinę jej najważniejszej funkcji, jaką jest prawidłowo i skutecznie realizowany proces wychowania dziecka.

Książka odpowiada na zapotrzebowanie społeczne, zawiera ona bowiem bogactwo szczegółowych informacji oraz jasną i przejrzystą konstrukcję. Język pracy sprawia jak najlepsze wrażenie na czytelniku. Pod względem edytorskim bez zarzutu.